

Лекція 4.1. Міжнародний олімпійський комітет (МОК)

План:

1. Основні напрями діяльності Міжнародного олімпійського комітету.
2. Міжнародний Олімпійський комітет (МОК) і основи його діяльності.
3. Штабквартира МОК.
4. Мета і завдання МОК.
5. Членство і склад МОК. Обов'язки членів МОК. Основні органи МОК.
6. Проведення Олімпійських конгресів: цілі, завдання, функції.
7. Єдність олімпійського руху – основне завдання МОК.
8. Діяльність МОК останніми роками.
9. Боротьба з апартеїдом у спорті. Боротьба із застосуванням допінгу у спорті.
10. Проблеми організації і проведення Олімпійських ігор.
11. Президенти Міжнародного олімпійського комітету і їх роль у розвитку олімпійського спорту.

1. Основні напрями діяльності Міжнародного олімпійського комітету.

Міжнародний олімпійський комітет (МОК) – це ключова інституція глобального спортивного управління, яка виступає гарантією цілісності, автономії та моральної авторитетності олімпійського руху. Створений у 1894 році на Конгресі в Сорбонні за ініціативи П'єра де Кубертена, МОК трансформувався з невеликого кола ентузіастів у потужну транснаціональну організацію, що координує діяльність понад 200 національних олімпійських комітетів, десятків міжнародних спортивних федерацій та тисяч інституцій. Його роль виходить далеко за межі організації Олімпійських ігор: МОК формує ідеологію, захищає етичні стандарти, забезпечує фінансову стабільність руху та виступає арбітром у міжнародних конфліктах. У цій лекції розглядаються основи діяльності МОК, його структура, історичний розвиток, ключові виклики та стратегічні пріоритети у сучасному глобальному контексті.

2. Міжнародний Олімпійський комітет (МОК) і основи його діяльності.

Основи діяльності МОК ґрунтуються на Олімпійській хартії – основоположному правовому документі, який визначає принципи, правила та органи управління олімпійського руху. Хартія закріплює МОК як «власника» олімпійських символів, девізу, прапора, гімну та термінології, а також надає йому виключне право вирішувати всі питання, пов'язані з Олімпійськими іграми. Основними напрямками діяльності МОК є: забезпечення регулярного проведення Літніх і Зимових Олімпійських ігор; захист автономії олімпійського руху від політичного, економічного чи релігійного тиску; просування олімпійських цінностей (дружба, повага, відмінність, солідарність); боротьба з

дискримінацією, допінгом та комерціалізацією; підтримка сталого розвитку та соціальної відповідальності через спорт.

3. Штаб-квартира МОК розташована у Лозанні (Швейцарія) з 1915 року, що стало символічним вибором – нейтральна країна в епоху світових війн. У 1987 році було відкрито Олімпійську вежу, а в 2021 році – новітній Olympic House, спроектований за принципами екологічної сталості (сертифікат LEED Platinum). Лозанна офіційно називається «Олімпійською столицею», що підкреслює її роль як центру глобального спортивного управління.

4. Мета і завдання МОК. Мета МОК, визначена в Олімпійській хартії, – сприяти розвитку людини та суспільства через спорт, насамперед шляхом поширення олімпійського руху, організації Олімпійських ігор та захисту їхньої регулярності. Завдання включають: затвердження програми ігор, вибір міста-господаря, прийняття членів до руху, розподіл фінансових ресурсів, розвиток освіти через Міжнародну олімпійську академію, підтримку спортсменів із кризових регіонів (Олімпійська команда біженців).

5. Членство і склад МОК. Обов'язки членів МОК. Основні органи МОК. Членство в МОК є високою честю й відповідальністю. Комітет складається з не більше ніж 115 членів, серед яких: представники спортсменів, міжнародних федерацій, національних комітетів та інших провідних фігур. Члени обираються строком на 8 років, можуть бути переобрані, але з 70 років – лише як почесні члени. Обов'язки включають: участь у засіданнях, збереження конфіденційності, уникнення конфлікту інтересів, активну підтримку олімпійських цінностей. Основні органи МОК: Сесія (вищий орган, приймає рішення), Виконавчий комітет (загальне керівництво), Президент (представляє МОК), а також спеціалізовані комісії (етики, допінгу, прав людини тощо).

6. Проведення Олімпійських конгресів: цілі, завдання, функції. Олімпійські конгреси – це загальні збори представників усіх рівнів олімпійської системи, що проводяться приблизно раз на 10–15 років. Перший конгрес (1894) створив сам МОК. Надалі конгреси стали форумами стратегічного розмірковування: Париж (1994) – про етику, Копенгаген (2009) – про майбутнє ігор, що призвело до «Агенди 2020». Основні функції: визначення стратегічних напрямів, обговорення реформ, формулювання рекомендацій для Сесії МОК.

7. Єдність олімпійського руху є ключовим завданням МОК. Незважаючи на політичні конфлікти, економічні розбіжності та культурні відмінності, МОК прагне зберегти глобальну спільноту, де всі учасники підпорядковуються єдиним правилам. Це досягається через принцип автономії, заборону дискримінації, захист нейтральності ігор. Навіть у часи бойкотів або санкцій МОК прагне зберегти канал діалогу, як це було під час утворення Олімпійської команди біженців у 2016 році.

8. Останніми роками діяльність МОК зосереджена на реалізації «Агенди 2020» та «Агенди 2020+5» – стратегічних реформ, спрямованих на сталість, ефективність, прозорість, інклюзію та електронізацію. Зокрема, запроваджено гнучкий підхід до вибору міст-господарів («Нова норма»), підвищено роль жінок (50% учасниць у Парижі 2024), розширено цифрові технології, підсилено боротьбу з кліматичними змінами.

9. Боротьба з апартеїдом у спорті. Боротьба із застосуванням допінгу у спорті. МОК завжди стояв на чолі боротьби з дискримінацією. У 1960–1980-х роках він активно протидіяв апартеїду в південній Африці, виключивши країни з ігор у 1964–1988 роках. Сьогодні МОК підтримує принципи недискримінації за статтю, расою, сексуальною орієнтацією, релігією. Що стосується допінгу, то МОК заснував Всесвітнє антидопінгове агентство (WADA) у 1999 році, але зберігає контроль через фінансування та регламент. Після допінгового скандалу в Росії (2015–2016) МОК посилив санкції, хоча його підхід критикують за надмірну політизацію.

10. Проблеми організації ігор включають: надмірні витрати (Афіни 2004, Ріо 2016), корупцію у процесі вибору місць проведення, екологічний вплив, безпеку (тероризм, пандемії), політичні бойкоти. МОК реагує шляхом реформ: скорочення кількості видів спорту, використання існуючої інфраструктури, впровадження цифрових рішень.

11. Президенти Міжнародного олімпійського комітету і їх роль у розвитку олімпійського спорту. У розвитку МОК велику роль відіграли його президенти. Деметріос Вікелас (1894–1896) – засновник, П'єр де Кубертен (1896–1925) – ідеолог, Авері Брендедж (1952–1972) – захисник аматорства, Хуан Антоніо Самаранч (1980–2001) – перетворив ігри на медійно-фінансовий феномен, Жак Рогге (2001–2013) – запровадив молодіжні ігри, Томас Бах (з 2013) – автор «Агенди 2020». Кожен з них відображав виклики своєї епохи – від ідеалізму до глобального менеджменту.

Таким чином, МОК залишається не лише організатором ігор, а й моральним компасом світового спорту. Його здатність адаптуватися до змін, зберігаючи ідеали, визначатиме майбутнє олімпійського руху в умовах ХХІ століття.

Питання для самоперевірки

1. Як МОК реалізує принцип «автономії олімпійського руху» у умовах постійного тиску з боку урядів, медіа та міжнародних організацій? Проаналізуйте випадки, коли ця автономія була порушена або захищена (наприклад, у справі Росії, Китаю або Ізраїлю).

2. Чи можна вважати МОК справді аполітичною інституцією? Аргументуйте свою відповідь, спираючись на історію бойкотів, санкцій, виключення країн (ПАР, Росія) та роль «Олімпійської команди біженців».

3. Як змінився підхід МОК до вибору міст-господарів Олімпійських ігор у контексті «Агенди 2020»? Чи дійсно нова модель «Нової норми» вирішує проблеми фінансової непосильності для міст?

4. Проаналізуйте роль президента МОК як інституційного лідера на прикладі двох різних епох (наприклад, Самаранча та Баха). Як їхні стратегії вплинули на комерціалізацію, етику та глобальну репутацію ігор?

5. Які механізми контролю над діяльністю членів МОК передбачені Олімпійською хартією, і чи є вони достатньо ефективними для запобігання корупції? Посилайтеся на скандали (наприклад, Солт-Лейк-Сіті 2002 р.).

6. Чи є боротьба МОК із допінгом ефективною, чи вона носить вибірковий, політично мотивований характер? Порівняйте санкції щодо Росії, Китаю та США на основі звітів WADA та рішень Спортивного арбітражного суду (CAS).

7. Яку функцію виконують Олімпійські конгреси у сучасній структурі МОК, і чому вони втратили вплив порівняно з епохою Кубертена? Чи потрібна реформа формату конгресів для посилення демократії в олімпійському русі?

8. Як МОК балансує між принципом «єдності руху» та необхідністю застосування санкцій до окремих країн? Чи не руйнує така практика саму ідею нейтрального спорту?

9. Оцініть ефективність «Агенди 2020+5» у вирішенні системних проблем: кліматичний вплив ігор, гендерна рівність, інклюзія, цифровізація. Які з її положень залишаються декларативними?

10. Чи зберігає МОК моральний авторитет у XXI столітті? Аргументуйте, чи є він «глобальним урядом спорту» або ж інституцією, що втрачає легітимність через надмірну залежність від корпоративних спонсорів та геополітики.